

ЕМИЛ ВЕРХАРН ДОБРА СМЪРТ

Превод от френски: Светослав Минков, 1925

chitanka.info

Те умряха ненадейно в един и същи ден — единият в избата, другият на тавана на кръчмата „Добра Смърт“. Някога старият дом приютяваше всички, които идваха от Фландрия да се молят на Милостивата Дева. В продължение на цели два века към Света Богородица бяха отправяни молитви. Но войните събориха нейната статуя и параклисът бе разрушен. Остана запазена само кръчмата.

Хора от Верт, от Тиброда и от Тамиза идваха тук в неделен ден да пият. Големи медни кани придаваха една блестяща чистота на цялата обстановка. Хладният и светъл изглед вътре се допълняше още и с мълчанието на неколцина редки посетители, които важно се опушваха един друг, без да разговарят. Те държаха между пръстите си своите холандски лули и плюваха в дървени панички. Когато някой от тях почукваше с дъното на лулата върху огромния стакан пред себе си, Сафт, по-младият от братята, ставаше и се спущаше в избата, за да напълни изпразнената чаша. Той я донасяше, сядаше отново на мястото си и оставаше така тих и неподвижен. А часовника, който приличаше на тежък погребален ковчег, показваше зад стъклото изписаното с цифри лице на часовете и продължаваше да отмерва своите равни срички.

Освен в неделни дни, през друго време в кръчмата не идваше никой, ако не се смята, разбира се, старата и неуморна Ми Бергман, която почистваше и излъскваше целия дом със своята трескава работа.

О, тази кръчма „Добра Смърт“: зимно време тя стоеше намръщена в мъглата, край лепкавите като черен сапун язове; през лятото пък нейната сива врата се преграждаше от незаличимата сянка на една тисова алея, която водеше към стария параклис.

Докато родителите бяха живи, Адриен, по-старият от братята, искаше да замине и да стане свещеник. Той имаше силна и неотклонна воля, примесена с дребнава и трайна благочестивост. Но един страх го задържа: че по-малкият брат ще спечели постепенно, ден след ден, час след час, сърцето на бащата и накрая ще го измести него, бъдещия господар на наследството. Сафт пък беше един каменно упорит чудак. Когато стоеше изправен на грамадните си нозе, той изглеждаше като закован за земята. А очите му? Те сякаш бяха направени от дърво.

След смъртта на бащата, когато двамата братя за пръв път седнаха сами на масата, Адриен, който беше заел мястото на покойния, направи кръстния знак и прочете „Отче Наш“. Сафт прибави

„Богородице Дево.“ И после те не си казаха нито дума повече. След свършването на обяда, Адриен избяга при клисаря. Сафт, с кошница на рамо, се отправи към зеленчуковата градина, която се намираще долу, при завоя на пътя. Те с нищо не измениха своите тъмни привички. Сутрин, в един и същи час, и двамата тръгнаха за църква, всеки по различен път. Връщаха се поотделно. На обяд сядоха безмълвни на една и съща маса. След това се разделяха с утехата, че няма да бъдат повече заедно.

В градината на Сафт растяха в безпорядък зеленчуци и плодове, въпреки че той прекарваше там всичкото си следобедно време, с изключение на неделните дни. Мястото беше широко и обградено с храсталак. Понякога, главата на снажния и груб градинар се виждаше да стърчи над куп окапали листа, които той слагаше на раменете си и отнасяше през пътечките, за да поддържа един грамаден и червен огън. Когато работеше с лопатата, изглеждаше, като че ли убива или погребва нещо. Близо до купищата с тор той беше издигнал един сайвант. По полиците стоеше почтено наредено цяло едно семейство от лукове и луковици. Под един капак имаше изкопана дупка. В нея той криеше хвойнова ракия, купена от случайно срещнати контрабандисти. Да се напива тук, под земята, сам и далеч от всички — това беше неговият порок. Щом угаснеше слънцето, той се зарейваше из полето: сечеше млади дръвчета по дължината на пътя, къртеше дъски от мостчетата. Една нощ той хвърли в един кладенец цял куп беладона.

Адриен учеше децата от черковния хор на химни и псалми. Неговите вдървени пръсти дрънкаха по клавишите на едно старо енорийско пиано. Високите ноти той заповядваше да се пеят продължително, до изгубване на дъх. О, за да изтръгне страдание и тръпка от гърлата на малките деца! Той ги изтезаваше в името на светиите и на Света Богородица дотогава, докато за награда почнеше да ги обсипва с груби милувки. Неговата крива и полуотворена уста, неговите жълти четвъртити зъби вдъхваха страх.

Понякога той се отправяше към края на селото, у една стара и упорита набожница с увехнала плът, която дразнеше с любовните си излияния. Той ѝ беше устроил едно дюкянче с религиозни медали и муски. Двамата заедно, в присъствието на боядисаните порцеланови

статуйки, разговаряха до вечерта върху своето благочестие. Тяхното прощаване изглеждаше чудовищно в тъмнината.

Един ден, Сафт не дойде за обяд. Адриен се върна сам. Те свикнаха даже да се избягват при яденето и да готвят всеки отделно за себе си. Това опечали старата Ми Бергман. Адриен за оправдание казваше, че двамата не обичали едни и същи ястия.

В скоро време те започнаха да отбягват срещите си и по стълбите. Те тайно се наблюдаваха, дебнеха се зад вратите. Преди да излязат, единият чакаше, докато другият се изгуби. Те си уредиха два килера. Сафт слагаше зеленчука в един общ шкаф, Адриен пък — солената сланина. И всеки взимаше своята част, после я криеше.

Една вечер, когато Адриен се завръщаше пиян вкъщи, търкулна се в тинята на Шелда. Той заплете нозете си и потъна толкова дълбоко, че нощните рибари му се притекоха на помощ с лодки. Измъкнаха го цял оплескан с кал, с измърсени ръце и пълни с тиня уста. Насмалко щял да се удави.

Адриен се научи за това и реши да се намеси. Но да разбие мълчанието, макар и с обида, това значеше да признае победата на страната на своя брат. Впрочем, между тях се простираха такива пространства от мълчание, че ако започнеха да си подхвърлят обиди, думите им едва ли щяха да се чуят.

Когато Ми Бергман дойде в събота да излъска медните съдове, Адриен ѝ пхна в ръката една бележка, която тя трябваше да предаде на Сафт долу, в градината. Сафт я прочете със стиснати устни. Разгневи се, започна да ругае; искаше му се да изтича при брата си, да го удуши и да го оплюе със своя бяс. Но изведнъж се въздържа: той също не се решаваше да разбие стените от желязо и лед, които ги разделяха. Сложи писмото в джоба си. Щял да отговори също с писмо.

Така, в продължение на цели месеци, те си пишеха своята омраза и гняв, като всеки търсеше оная дума, която напълно щеше да преломи търпението и упорството на другия.

Но и Адриен, на свой ред, бе ударен по лицето с камшика на позора. Продавачката на религиозни медали го изпъди от къщата си, започна да насъсква хората срещу него, обвиняваше го в безчестие и крещеше посред бял ден от прозореца си, за да му засвидетелствува своето отвращение. Повериха децата от черковния хор на грижите на клисаря. Селото се разбунтува. Писмата на Сафт се изпълниха с

презрение. Когато Адриен разтвори едно от тях, пръстите му звоняха от скритата в него нечистотия.

Ми Бергман ги наблюдаваше ужасена. Методичен и мрачен, Адриен, през безкрайно дългите следобеди се занимаваше с цепене на дърва. Когато слугинята минаваше край него, той я изглеждаше с такъв остър и студен поглед, че тя — единствената душа в света, която все пак го обичаше малко — внезапно изтръпваше пред страха да не би само, поради жестокостта си, този човек да отсече нейните стари и работливи ръце. Вечер, при светлината на свещта, близо до огнището, тя си припомняше славното минало на кръчмата „Добра Смърт“. Тя беше дошла в нея, още ненавършила петнадесет години. Четири слугини тичаха из кухнята: соляха кървавица и сланина, режеха хляб за една цяла армия от поклонници. Тогава Света Богородица живееше в своя параклис, сред цветя и сребро. Върху нейната мантия беше извезано житието на Свети Аманд и Свети Георги. За един сезон бащата на Адриен и Сафт спести хиляда фландрийски и триста брабантски екюта^[1]. Тя ги бе видяла една вечер, наредени на масата като златни питки.

А днес тя е останала сама и само веднъж през седмицата пали огън в старото огнище. Господи, нима бе възможно това? По стените на кухнята пълзяха влажни петна. Шкафовете зееха празни. Плочките по пода бяха разкъртени и пукнати. През хартията на прозореца, която запушваше дупките на счупените стъкла, свободно минаваше вятърът. И господарите Адриен и Сафт бродеха сред обширния мъртъв дом като две бесни кучета.

Една неделя старите посетители не дойдоха в кръчмата „Добра Смърт“. Те изпратиха да вземат лулите им. Медните кани потъмняха и от този ден само ударите на часовника раздвижваха мълчанието на пустите и еднообразно бели стени. Така беше съкратена и последната неохотна работа, която срещаше лице с лице двамата братя.

Те стигнаха дотам, че започнаха да ненавиждат шума от работата си. Когато Адриен сечеше дърва, Сафт, само за да заглуши трясъка от ударите на брадвата, почваше да кове гвоздеи по стените. Да слушат стъпките или кашлицата си, да чувствуват тук-там своето живо присъствие — това ги дразнеше особено нощем, когато те хъркаха в своите близки, една до друга прилепени стаи. Единият отиваше да спи на тавана, а другият слизаше в избата.

Една сутрин Адриен забрави да отвори капациите на прозорците. Като излизаше, Сафт помисли: такава ще изглежда къщата, ако Адриен умре. Когато пък Адриен се завръщаше, през ума му мина същата мисъл, досежно неговия брат.

Старата Ми Бергман се разболя и легна в едно кресло. Двамата братя разбраха, че тя бе единствената, която крепеше още развалините от тяхното домакинство. Тяхната вражда изгубваше своя зрител и своя необходим свидетел. Те трябваше или да заговорят, или да се убият.

Сафт размеси между зеленчука няколко листа бучиниш. Адриен скри арсеник на дъното на захарницата.

Това стана в един и същи ден, при един и същи обяд. После и двамата, смътно предугаждащи взаимното си престъпление, но упорити докрай в своето мълчание, се отправиха да умрат, всеки в своя кът — единият горе, другият долу, в двата противоположни краища на кръчмата „Добра Смърт“.

---

[1] Екю (фр. *écu*) — стара френска монета. — Б. пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.